

УДК 354/378

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ: ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА СФЕРА КОМПЕТЕНЦІЙ

I. O. Дегтярьова,

кандидат філологічних наук, науковий співробітник Фондації польських ректорів Інституту суспільства знань, м. Варшава, Республіка Польща

Статтю присвячено аналізу базових нормативно-правових засад функціонування центрального органу державної влади у сфері освіти й науки – Міністерства освіти і науки України – з точки зору його місця в системі державного управління вищою освітою. На основі Закону України “Про вищу освіту” та з урахуванням положень нового Закону України “Про освіту” детально розглянуто повноваження міністерства в різних правових статусах: центрального органу влади, головного розпорядника бюджетних коштів та у статусі засновника вищих навчальних закладів. Визначено сферу управлінського впливу в діяльність закладів вищої освіти у контексті університетської автономії. Визначено напрями можливої демократизації управління та дерегуляції у сфері вищої освіти. Сформульовано висновки та пропозиції для використання у процесі реформування системи державного управління в Україні.

Ключові слова: державне управління вищою освітою, міністерство, правовий статус, засновник, вищий навчальний заклад, автономія.

I. O. Degtyarova,

Ph.D (Linguistics), Adjunct Researcher at the Polish Rectors Foundation Institute of Knowledge Society, Warsaw, Poland

THE MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION IN HIGHER EDUCATION: THE ISSUES OF LEGAL STATUS AND SCOPE OF COMPETENCES

The article is devoted to the analysis of the basic legal principles of the functioning of the central government body in the field of education and science – the Ministry of Education and Science of Ukraine – in terms of its place in the system of public administration in higher education. On the basis of the Law of Ukraine “On Higher Education” and taking into account the provisions of the new Law of Ukraine “On Education”, the competencies of the Ministry according to various legal statuses are studied: as the central state authority, the main distributor of the public funds, and in the status of the founder of higher education institutions. The sphere of government regulation into the higher education institution activity in the context of university autonomy is highlighted.

The directions of desirable democratization of governance and deregulation in the field of higher education are determined. The conclusions and recommendations for use in the process of reforming the system of public administration in Ukraine are formulated.

Key words: public administration in higher education, ministry, legal status, founder, higher education institution, autonomy.

И. А. Дегтярева,

кандидат филологических наук, научный сотрудник Фондации польских ректоров Института общества знаний, г. Варшава, Республика Польша

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ВЫСШИМ ОБРАЗОВАНИЕМ: ПРАВОВОЙ СТАТУС И СФЕРА КОМПЕТЕНЦИЙ

В статье проанализированы базовые нормативно-правовые основы деятельности центрального органа государственной власти в сфере образования и науки – Министерства образования и науки Украины – с точки зрения его места в системе государственного управления высшим образованием. На основании Закона Украины “О высшем образовании” и с учетом положений нового Закона Украины “Об образовании” детально рассмотрены полномочия министерства в разных правовых статусах: центрального органа власти, распорядителя бюджетных средств и учредителя высших учебных заведений. Определена сфера управленческого воздействия на деятельность высших учебных заведений в контексте университетской автономии.

Определены направления возможной демократизации управления и дерегуляции в сфере высшего образования. Сформулированы выводы и предложения для внедрения в процессе реформирования системы государственного управления Украины.

Ключевые слова: государственное управление высшим образованием, министерство, правовой статус, учредитель, высшее учебное заведение, автономия.

© Дегтярьова I. O., 2018

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Реформа державного управління у напрямі впровадження принципів і практик ефективного врядування та відповідна трансформація системи центральних органів управління є однією з ключових для України на шляху її європейської інтеграції та імплементації Угоди про асоціацію України та ЄС. У “Стратегії реформування державного управління України на 2016–2020 роки”, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р, підкреслено, що “ефективна система державного управління є однією з основних передумов демократичного врядування, що ґрунтується на принципах верховенства права” [18], серед яких надважливими для України, на нашу думку, є якість нормативно-правової бази та державної політики в цілому, зниження адміністративного навантаження державного регулювання, забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій. Саме цих три аспекти вважаємо також ключовими для реформування системи вищої освіти й управління в цій сфері. Це підтверджує мета реформи міністерств – “сформувати сучасні та спроможні міністерства як аналітично-владні центри, забезпечити лідерство міністерств у впровадженні реформ та підвищити ефективність Уряду” [8]. З урахуванням цих завдань тема нашої наукової розвідки є актуальною і слугуватиме подальшому впровадженню реформи Міністерства освіти і науки України та вдосконаленню законодавства в цій сфері.

Слід наголосити, що тенденціями трансформацій систем вищої освіти в Європі є їх демократизація, дерегуляція та де бюрократизація, що має на меті поглиблення університетської автономії, поєднаної з відповідальністю та підзвітністю, запровадження ефективного врядування (good governance) як концептуальної засади системи публічного управління в галузі, а також побудова державної політики у сфері вищої освіти і науки на засадах презумпції довіри й раціональності та пошанування університетської автономії. Але всі ці процеси мають відбуватися одночасно з переформатуванням системи державного управління, переглядом обсягу повноважень, зони та глибини втручання органів влади, визначенням меж компетенцій між основними стейкхолдерами і, власне, з урахуванням специфіки діяльності інституціоналізованих та неінституціоналізованих, репрезентативних та індивідуальних гравців.

Одним із принципів діяльності вищого навчального закладу (ст. 32) є автономія та самовря-

дування, розподілене врядування – розмежування повноважень і відповідальності засновника (засновників), державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належить вищий навчальний заклад, органів управління вищого навчального закладу та його структурних підрозділів; поєднання колегіальних та єдиноначальних засад і незалежності від політичних партій, громадських та релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів). Аналіз автономії з погляду системи державного управління, парадигми вертикальних і горизонтальних взаємовідносин держави/міністра з органами управління вищим навчальним закладом дає змогу комплексно дослідити систему врядування у сфері вищої освіти.

Атмосфера суспільної недовіри до органів державної влади та низька правова культура більшості громадян України зумовлюють, з одного боку, формування негативного іміджу органу влади, а з другого – дають простір для неузгодженостей та патологій як у творенні державної політики, так і в її імплементації, особливо з точки зору засад університетської автономії. Однією з причин є неготовність держави неупереджено оцінити власний статус у системі публічного управління та відмовитися від невластивих повноважень. Саме тому роль і функції держави, зокрема уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері управління вищою освітою і наукою, мають бути чітко визначені та законодавчо обмежені.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. У світовій науковій літературі сфері врядування та аналізові повноважень органів державної влади, їх місця і ролі в системі публічної політики та управління у системі вищої освіти і науки присвячено багато досліджень та експертних опрацювань (зокрема, фундаментальними є такі: “Higher Education Governance in Europe. Policies, structures funding and academic staff”, Eurydice, 2008 [24]; “University Autonomy Scorecard”, EUA, 2012–2017 [32]; “Changing Patterns of Governance in Higher Education”, OECD, 2003 [27]; вибрані праці P.Altbach (2009) [21], Meng-Hsuan Chou (2017) [22], R.Deem (1998) [23], M.Kwiek (2006, 2015) [25; 26], A.Magalhães (2015) [33], A.Oleksiyenko (2016) [28], S.Robertson (2010) [29], J.Woznicki (2017) [34] та ін.). Зокрема, Є.Возніцький зауважує, що у сфері управління вищою освітою та публічній політиці має застосовуватися принцип селективної дерегуляції [34], що полягає в обов’язковому регулюванні одних

сфер та аспектів діяльності вищого навчального закладу і дерегуляції інших.

В Україні увага науковців прикута до теоретичних питань державного управління вищою освітою (С.Андрейчук [3], Н.Губерська [5], О.Поступна, С.Майборода [7] та ін.), її європеїзації і трансформації управління у бік врядування в контексті Болонського процесу та входження до європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору (Ж.Таланова [1], С.Калашнікова [1], В.Луговий [1], І.Сікорська [16], Т.Фініков [10], О.Шеломовська [20] та ін.), трансформації системи вищої освіти в контексті її декомунізації та десовєтизації (А.Олексієнко, С.Квіт).

Широкі публічні дискусії розгортаються в експертному середовищі у відкритому інтернет-просторі (індивідуальні профілі та групи в соціальній мережі Facebook, сайт “Освітні тренди”), медіа-ресурсах (наприклад у газетах “Дзеркало тижня”, “Освіта України”) тощо. З’явилося багато експертно-наукових опрацювань, у тому числі за підтримки європейських партнерів. У доповіді “Вища освіта в Україні: порядок денний для реформ” (2016 р.) І.Совсун справедливо стверджує, що “історично успадкована надмірна централізація в управлінні системою вищої освіти призводила до надмірної концентрації повноважень у руках Міністерства освіти і науки України. Це призводило і до підвищення корупційних ризиків, і до профанування управлінського процесу загалом, адже для якісного виконання всіх покладених повноважень Міністерству банально бракує інституційної спроможності” [17, с. 6–7].

У доповіді Європейської асоціації університетів у рамках проекту ATHENA “Автономія університетів України. Аналіз і план дій” (2012–2015) проаналізовано автономію вищих навчальних закладів України за методологією University Autonomy Scorecard, сформульовано ключові проблеми й запропоновано план дій та рекомендації для реформування, серед яких є і “створення атмосфери взаємної довіри в режимі постійного діалогу та консультацій, що забезпечить врахування потреб всіх зацікавлених сторін при прийнятті рішень” [2, с. 35]. Формування і реалізація політики на засадах довіри є, на нашу думку, ключовою для реальної трансформації системи державного управління у вищій освіті, відповідно, діяльність державних органів, і зокрема Міністерства освіти і науки, має базуватися на принципах довіри до вищих навчальних закладів за умови здійснення контролю та нагляду за дотриманням чинного законодавства. Власне,

ця актуальна проблема повноважень держави та її уповноваженого органу потребує більш ґрунтовного аналізу.

Формулювання цілей (мети) статті. Мета статті – проаналізувати правовий статус Міністерства освіти і науки України як центрального органу виконавчої влади та показати його роль і повноваження в системі державного управління вищою освітою і наукою, зокрема в контексті його безпосередніх завдань та інших функцій, і на підставі цього аналізу визначити напрями можливої демократизації управління, дерегуляції та посилення університетської автономії.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Закон про вищу освіту 2014 р. мав на меті демократичну трансформацію системи державного управління вищою освітою і, зокрема, передбачав певне розширення інституційної автономії та дерегуляцію управлінських процесів і децентралізацію ухвалення рішень у вищих навчальних закладах, проте суттєвих трансформацій у системі управління не відбулося. Однією з причин ми вважаємо гібридний статус міністерства¹, яке поєднує в собі різні (як мінімум, три) за суттю суб’єктності, які пов’язані з певним комплексом повноважень:

- 1) центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки;
- 2) засновник вищих навчальних закладів і власник майна;
- 3) головний розпорядник бюджетних коштів.

Статус центрального органу виконавчої влади відповідає подібному статусу міністерств в інших розвинених країнах, аналогічно це стосується головного розпорядника бюджетних коштів. Очевидно, що повноваження міністерства як центрального органу виконавчої влади зумовлені його адміністративною правосуб’єктністю, але фактично охоплюють як властиві органу влади, так і такі, що впливають з інших його статусів і прописані в різних нормативно-правових актах, що становить проблему у визначенні реального обсягу впливу міністра на вищі навчальні заклади в контексті університетської автономії. Розглянемо це докладніше.

Відповідно до Положення про Міністерство освіти і науки України (МОН), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630, МОН є “центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. МОН є головним органом у системі цен-

¹ У цій статті маємо на увазі міністерство по відношенню до вищих навчальних закладів, підпорядкованих МОН.

тральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій, а також забезпечує формування й реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю навчальних закладів, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності” [11]. Але серед низки повноважень, відповідно до Положення про Міністерство освіти і науки України, є й такі, що безпосередньо не виникають з його статусу як органу влади (п. 4 пп. 52–54): призначення на посаду та звільнення з посади керівників підпорядкованих йому вищих [...] навчальних закладів за результатами конкурсу; затвердження статутів підпорядкованих йому вищих [...] навчальних закладів [11].

Відповідно до п. 2 Закону України “Про центральні органи виконавчої влади” міністерства, і Міністерство освіти і науки зокрема, діють за принципом єдиноначальності [15]. МОН очолює міністр, який призначається на посаду за поданням Прем'єр-міністра України і звільняється з посади Верховною Радою України (п. 9 Положення про МОН). Тобто органом влади є міністерство, а не міністр, на відміну від деяких західних країн (наприклад Польщі, де Міністр є органом управління). У чинному законодавстві детально окреслено відповідальність міністра перед керівником Уряду, проте майже не визначено адміністративних правовідносин міністерства (і міністра) з вищим навчальним закладом, адже статус засновника закладу переводить їх відносно у площину цивільних.

Міністерство як центральний орган виконавчої влади має владні компетенції стосовно визначення обсягу державного замовлення, затвердження переліку спеціальностей, реалізації прав засновника, визначення нормативів матеріально-технічного і фінансового забезпечення вищих навчальних закладів та ін. Міністр видає нормативно-правові акти, які є обов'язковими до виконання (наказ), а також рекомендаційного характеру (листи, рекомендації, інструкції), які часто містять конкретні завдання та контрольні дати, що не відповідає ст. 13 Закону України “Про вищу освіту” [13]. Більше того, на практиці за їх невиконання міністерство може застосовувати певні санкції, і вищий навчальний заклад не може цьому протидіяти, оскільки порядок оскарження цього не врегульовано законом. На нашу думку,

такі листи і методичні рекомендації, хоч і виконують просвітницьку та роз'яснювальну функцію, проте бюрократизують систему вищої освіти, централізують управління, що призводить до слабкості інституційної автономії та обмеження прав закладів опрацьовувати власні інструменти та механізми імплементації новацій закону. Недоліком є те, що наглядові функції міністра (міністерства) в Україні прирівнюються до контрольних і бракує чітких, прозорих і зрозумілих для закладів освіти процедур нагляду, із чітким визначенням сфери цього нагляду в контексті реалізації державної політики у сфері освіти.

Розглянемо інший статус і компетенції міністерства як засновника за Законом України “Про вищу освіту” (2014 р.), і зокрема з урахуванням змін, запроваджених новим Законом України “Про освіту” (2017 р.).

Проаналізувавши законодавство в європейських країнах, можна констатувати, що поняття засновник (founder) застосовується виключно до засновників приватних вищих навчальних закладів, щодо держави відносно публічних вишів цей статус не є властивим, відповідно держава (міністерство) не має таких повноважень у європейських країнах. Майнові, фінансові та організаційно-управлінські права й повноваження міністерства як засновника неприпустимі як такі, що порушують засади автономії. Тобто міністерство, яке відповідає за вищу освіту і науку, інші міністерства, які здійснюють нагляд за галузевими вищими навчальними закладами, функціонують у єдиному статусі – орган державної влади, із контролью-наглядовими повноваженнями стосовно вищого навчального закладу. Наприклад, у Республіці Польща в чинному законі “Про вищу освіту” (2005 р.) поняття засновника з усім комплексом повноважень стосується виключно приватних вищих навчальних закладів. Заснування публічного вищого навчального закладу (заклад, створений державою в особі компетентного органу влади або публічної адміністрації), так само як і його об'єднання чи ліквідація, відбувається шляхом ухвалення окремого закону, у якому серед іншого вказано статус навчального закладу – державний і статус майна цього ВНЗ – власність університету, певні фінансові зобов'язання, а також орган державної влади, який здійснює нагляд за його діяльністю – міністр у справах вищої освіти або інші, галузеві міністри, до сфери нагляду яких належить певний навчальний заклад [29].

В Україні ж закон передбачає статус Кабінету Міністрів як засновника, що делегує повноваження МОН, унаслідок чого МОН набуває прав за-

сновника державних вищих навчальних закладів і входить в іншу сферу компетенцій. Закон України “Про вищу освіту” 2014 р. дає таке визначення засновникові вищого навчального закладу у ст. 2 п. 10: “засновник закладу вищої освіти – органи державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа, рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад вищої освіти” [13]. Згідно зі ст. 12 і 13 Міністерство здійснює управління у сфері вищої освіти одночасно у двох статусах – центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки та засновника вищих навчальних закладів. Таким чином, Міністерство освіти і науки як центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, набуває подвійного гібридного статусу та додаткових повноважень у статусі засновника, що суттєво порушує баланс інституційної автономії та створює додаткові чинники централізації управління в системі вищої освіти.

Повноваження держави (органу влади, міністерства) як засновника є свідченням надрегуляції та перевищенням впливу на діяльність вищих навчальних закладів, набуття невластивих для міністерства функцій та є однією з причин порушення засадничих принципів інституційної автономії у системі державного управління вищою освітою в Україні. Очевидно, важливим питанням тут може бути ще суб-статус власника майна вищих навчальних закладів і власне правовий статус майна, що, у свою чергу, також є проблемним питанням в університетській автономії в Україні.

Варто зауважити, що компетенції, якими наділяє закон міністерство у статусі засновника, є винятковими та додатковими як для того ж міністерства у статусі центрального органу влади. Розглянемо їх детальніше за ст. 15:

1. Міністерство затверджує статут закладу вищої освіти та за поданням вищого колегіального органу громадського самоврядування закладу вищої освіти вносить до нього зміни або затверджує нову редакцію.

Це означає, що вищий навчальний заклад, його вищий колегіальний орган не можуть ухвалювати самостійне рішення стосовно статуту, що є найголовнішим на інституційному рівні джерелом права. Ця вимога суперечить загальноприйнятій академічній практиці та є суттєвим порушенням інституційної автономії вищих навчальних закладів. Статут вищого навчального закладу є інституційним законом ВНЗ і регулює всі сфери його функціонування, визначає структуру,

встановлює системи взаємовідносин всередині вишу, встановлює сфери відповідальності, права та обов'язки органів управління в університеті, права та обов'язки засновника (засновників), права та обов'язки керівника вищого навчального закладу; порядок обрання представників до органів громадського самоврядування; підстави дострокового розірвання контракту з керівником вищого навчального закладу та керівником навчально-наукового інституту (факультету) та ін. (ст. 27 п. 7). Фактично на основі права затвердження статуту міністерство має підстави втручатися у вирішення всіх фундаментальних питань щодо внутрішнього управління. На нашу думку, що підтверджена європейською практикою, втручання міністра чи уповноважених ним осіб у затвердження чи внесення змін до внутрішнього документа вишу суперечить засадам університетської автономії, яку в Законі визначено як “самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим Законом” (ст. 1 ч. 1 пп. 1), та засадам організаційної автономії за принципами Європейської асоціації університетів.

У Республіці Польща закон передбачає обов'язок вищих навчальних закладів надсилати університетські статuti до міністерства, але без права міністра втручатися в їх зміст, за винятком ситуації, коли статут протирічить чинному законодавству. Вважаємо, таке розв'язання було б раціональним і для України.

2. Міністерство укладає в місячний строк контракт із керівником закладу вищої освіти, обраним за конкурсом у порядку, встановленому цим Законом.

Зауважимо, що в статусі засновника відповідно до ст. 42 Міністерство фактично тримає під контролем процедури виборів ректора: оголошує конкурс на заміщення посади керівника ВНЗ, приймає пропозиції щодо претендентів на посаду керівника вищого навчального закладу, перевіряє претендентів на предмет відповідності вимогам закону і вносить кандидатури претендентів, які відповідають вимогам цього Закону, до вищого навчального закладу для голосування. Тобто фактично міністерство вирішує, які кандидати будуть змагатися за посаду ректора на рівні університетських виборів [9]. Такі повноваження міністерства як засновника (невластиві для міністерства як для органу влади) відкривають поле

для втручання в діяльність вищих навчальних закладів, їх політизації та недоброчесності, становлять загрозу інституційній автономії.

Згідно з Типовою формою контракту контракт із керівником державного вищого навчального закладу є “особливою формою трудового договору, на підставі якого виникають трудові відносини між засновником та керівником” і зазначено, що “керівник відповідає перед засновником за виконання обов’язків, передбачених цим контрактом, статутом вищого навчального закладу, а також законодавством”, що по суті означає, що працедавцем ректора є саме міністр, і йому, а не університетській спільноті, ректор підпорядкований та підзвітний [9]. Контракт дублює повноваження ректора, викладені в законі та статуті, але може й передбачати інші, додаткові умови діяльності певного ректора, і, на нашу думку, це є свідченням штучної бюрократизації кадрових процесів у вищій освіті, який надає додаткові можливості втручання міністерства в діяльність ВНЗ та фактично маніпулювання його діяльністю і діями ректора, за бажанням. Суперечить автономії і самоврядності те, що контракт укладається індивідуально для кожного ректора і є недоступним для ознайомлення, тобто перебуває фактично в закритому доступі, оскільки не належить до документів для обов’язкового оприлюднення на сайті університету, що не дає змоги проаналізувати умови відносин між ректором та міністерством або порівняти умови контрактів МОН із різними ректорами.

Більше того, МОН (переважно в особі чиновників нижчого рівня) самостійно встановлює процедуру погодження та підписання контракту чи затвердження статуту, таким чином може створювати додаткові бюрократичні бар’єри та покладати на обласні державні адміністрації функції щодо попереднього узгодження тексту і т.ін. До того ж політична природа посади міністра в цьому контексті створює певні ризики політизації органів управління вищою освітою, які мають функціонувати на засадах професіоналізму та закону і не мати політичних преференцій.

3. Міністерство за поданням вищого колегіального органу громадського самоврядування закладу вищої освіти достроково розриває контракт із керівником закладу вищої освіти з підстав, визначених законодавством про працю, чи за порушення статуту закладу вищої освіти та умов контракту.

Безперечно, одним із найважливіших повноважень міністра в статусі органу влади є нагляд за дотриманням закону і статуту та забезпечення

від патологій, відповідно у багатьох країнах закон передбачає право звільнити з посади або відсторонити від виконання обов’язків ректора, який порушує законодавство чи статут ВНЗ, і це доведено в установленому порядку (Польща, Німеччина, Франція, Латвія, Словаччина та ін.). Відповідно до вищезазначеного потрібно переглянути механізми взаємовідносин між міністерством як засновником та керівництвом навчальних закладів за умови мінімізації ризику політизації управлінських процесів та застосування впливів на ректора в разі політичних чи ідеологічних розбіжностей (звичайно, за умов дотримання чинного законодавства та недопущення сепаратизму й антиукраїнської поведінки, що підлягає юрисдикції іншого закону), а також у ситуації конфлікту інтересів (приватних, економічних, політичних та ін.).

До того ж треба брати до уваги, що ректор діє в умовах дефіциту ресурсів, недосконалої нормативно-правової бази та високого корупціогенного фону в державі.

4. Міністерство здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю закладу вищої освіти.

МОН як центральний орган виконавчої влади має компетенції щодо визначення нормативів матеріально-технічного і фінансового забезпечення вищих навчальних закладів (ст. 13 п. 24), здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням ними законодавства у сфері вищої освіти і науки (ст. 77 п. 1). Більше того, міністерство як засновник є власником майна вищих навчальних закладів (що є досить суперечливим з точки зору автономії), а вищі навчальні заклади розпоряджаються ним (будівлі, споруди, майнові комплекси, комунікації, обладнання, транспортні засоби та інше майно) на основі права господарського відання (ст. 70). Хоча водночас закон припускає передачу цього майна у власність вищів, але цього не відбувається. Крім того, інший статус міністерства як головного розпорядника бюджетних коштів також надає йому повноваження здійснювати контроль за фінансово-господарською діяльністю вищого навчального закладу. Таке формальне дублювання повноважень не має впливу та може бути ліквідовано стосовно державних та комунальних ВНЗ.

5. Міністерство здійснює контроль за дотриманням статуту закладу вищої освіти.

У системі управління вищою освітою цілком зрозумілим і необхідним є нагляд міністерства за дотриманням чинного законодавства та статутів вищих навчальних закладів у статусі централь-

ного органу виконавчої влади, тому для його статусу як засновника така функція є дублюванням повноважень. Більше того, у цій ситуації міністр має бути дійсно зовнішнім контролером і бути на варті закону, а не органом, який затверджує, вносить зміни і водночас контролює дотримання статуту, тобто фактично має монополію на право на ухвалення рішень у справі найголовнішого внутрішнього документа навчального закладу.

6. Міністерство здійснює інші повноваження, передбачені законом і статутом закладу вищої освіти. Запис “інші повноваження” не відповідає засадам ефективного врядування у вищій освіті (Ерфуртська декларація) та припускає фактично необмежене поле для втручання органів влади в діяльність ВНЗ. Доцільно було б запровадити засаду обмеження компетенції міністра фразою, що міністр має лише ті повноваження, які прямо вказані в законі.

Засновники мають також і певні обов’язки, з-поміж яких є і забезпечення утримання та розвитку матеріально-технічної бази для належного функціонування, що прямо порушується сьогодні через брак розуміння на вищому державному рівні, що фінансування у сфері вищої освіти і науки є інвестицією в розвиток людського капіталу держави.

Слід наголосити, що нещодавно ухвалений Закон України “Про освіту” [12], який охоплює і сферу вищої освіти, суттєво посилив повноваження засновника закладу освіти в його управлінні.

Однією з управлінських новацій, які несе в собі Закон про освіту, є власне набуття додаткових важелів впливу на діяльність вищого навчального закладу з боку міністерства в статусі засновника. За Законом “Про освіту” нової редакції набула і ст. 37 Закону України “Про вищу освіту”, у якій зазначено, що засновник своїм рішенням створює наглядову (підкувальну) раду (раніше такої компетенції в засновника не було). Тобто міністр призначатиме зовнішній орган управління – наглядову раду, яка має досить широке поле компетенцій, як-от: участь у роботі вищого колегіального органу громадського самоврядування закладу вищої освіти з правом дорадчого голосу; експертно-аналітичні повноваження (визначення стратегії розвитку, аналіз та оцінювання діяльності закладу вищої освіти та ректора, внесення пропозицій, обов’язкових до виконання), контроль-підзвітні (контроль за виконанням стратегії розвитку, використанням кошторису) та ін.

Найбільш контроверсійним і небезпечним, таким, що може суттєво зашкодити університетській автономії, є право наглядової ради “вносити

засновнику закладу вищої освіти подання про заохочення або відкликання керівника закладу вищої освіти з підстав, визначених законом”. Тобто міністр як засновник відтепер має законні підстави призначити наглядову раду, яка законно своїм рішенням може зробити подання до міністерства про звільнення ректора.

Міністерство в статусі засновника та призначена ним наглядова рада можуть ініціювати інституційний аудит у позаплановому порядку (ст. 45 п. 6), у разі негативних його результатів знову ж таки з’являється можливість змінити керівника закладу освіти, припинити чи реорганізувати його діяльність. Таким чином, міністерство набуває ще ширших повноважень щодо втручання держави у сферу внутрішнього управління вишів. Такі зміни в системі управління вищою освітою входять у колізію з принципами реформи державного управління в Україні та не були предметом широких обговорень, оскільки ці аспекти становили окремі пункти іншого, ширшого законодавчого акта.

Міністерство освіти і науки має також ще один статус з окремим набором повноважень – статус головного розпорядника бюджетних коштів, а вищі навчальні заклади є отримувачами бюджетних коштів, і відповідні його повноваження окреслено в ст. 22 п. 5 Бюджетного кодексу України, серед яких є ще одне владне за суттю повноваження – це щорічне погодження рішення ВНЗ щодо розміщення коштів не на казначейських рахунках, а на рахунках у державних банках [4]. І в цьому питанні, навіть за умови ухваленого порядку, вищий навчальний заклад не має самостійності у прийнятті рішення, що також суперечить ідеї фінансової автономії університетів. Крім цього, міністерство затверджує кошториси та штатні розписи (незважаючи на те, що відповідний нормативний акт скасовано, проте це вимагається саме на основі статусу вищого закладу освіти як бюджетної установи, а міністерства – головного розпорядника бюджетних коштів).

Таким чином, у зв’язку з тим, що Міністерство освіти і науки в поєднанні різних організаційно-правових статусів набуває додаткових управлінських повноважень, важелів впливу та контролю, державне управління вищою освітою в Україні характеризується більшою централізацією та бюрократизацією.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз наукової літератури та європейських практик доводить, що процес реформування системи державного управління вищою освітою безпосередньо пов’язаний із розширен-

ням сфери інституційної автономії та дерегуляції, відтак – зі зменшенням можливостей для втручання міністерства. Повноваження міністерства водночас не можуть обмежувати інституційну автономію, при цьому мають гарантувати належний контроль за дотриманням законодавства.

Засадам університетської автономії суперечить статус засновника державних вищих навчальних закладів та його право власності на майно навчального закладу, що і вимагає першочергового реформування. По-перше, слід звузити сферу застосування поняття “засновник” із комплексом повноважень лише до засновників приватних вищих навчальних закладів. Натомість відносно державних і комунальних закладів міністерство повинно діяти лише в статусі органу державної влади, тому його потрібно позбавити додаткових повноважень засновника, включно із правом створювати наглядові ради, ухвалювати статути та укладати контракт із ректором, передавши їх на рівень вищого навчального закладу до сфери повноважень одноосібного чи колегіального органу управління, а поняття “підпорядкування” замінити на “нагляд і контроль”.

Для зазначених вище змін статусу і сфери повноважень міністерства як засновника є такі правові передумови:

– засновник може делегувати свої повноваження керівникові або іншому органу управління вищого навчального закладу (ст. 15 п. 3 Закону України “Про вищу освіту”);

– відповідно до Цивільного кодексу України засновники установи не беруть участі в управлінні нею (ст. 101 п. 1) [19];

– теоретично, відповідно до ст. 326 Цивільного кодексу, “управління майном, що є в державній власності, здійснюється державними органами, а у випадках, передбачених законом, може здійснюватися іншими суб’єктами”, а ст. 329 “Набуття права власності юридичною особою публічного права” п. 1 встановлює, що “юридична особа публічного права набуває право власності на майно, передане їй у власність, та на майно, набуте нею у власність, на підставах, не заборонених законом” [19], тобто ВНЗ може законно набути права власності на передане їй від засновника (міністерства) майно.

Відповідні зміни слід внести до Закону України “Про вищу освіту” та інші закони, де цей

статус стосується державних вищих навчальних закладів або міністерство набуває певних компетенцій відповідно до цього статусу.

З метою демократизації управління та дерегуляції у сфері вищої освіти слід чітко окреслити міру втручання міністерства у діяльність вищих навчальних закладів, уникаючи формулювань “інші повноваження”, що припускає різночитання норм закону та можливості наділення певного органу додатковими повноваженнями. Для цього варто переглянути засади законотворчості, максимально повно викладати перелік повноважень та, за польським прикладом, запровадити правило обмеження компетенцій, яке полягає в запровадженні до закону таких ключових засад:

1) усі питання, не визначені в законі, вирішуються відповідно до статуту. Саме тому міністерство не повинно мати такого великого впливу на статут, як зараз, і не повинно редагувати чи затверджувати цей важливий внутрішній університетський документ;

2) міністр (міністерство) має лише ті повноваження, які безпосередньо вказані в законі, і виключно в статусі центрального органу виконавчої влади, який відповідає за політику у сфері вищої освіти і науки.

Слід переглянути правовий статус вищого навчального закладу, який має бути самоврядною юридичною особою публічного права, установою, адміністративним закладом, що реалізує державні, суспільно значущі завдання, діє у сфері публічних фінансів і фінансується з державного бюджету України та інших джерел, не заборонених законодавством. Варто також змінити філософію управлінських впливів, пов’язану із фінансуванням та нормотворчістю: Міністерство повинно виконувати свою безпосередню нормотворчу функцію на засадах поваги до інституційної автономії та довіри до системи вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень стосуються детального розгляду взаємозв’язків між суб’єктами управління – міністром (міністерством) та ректором (закладом), розмежування повноважень одноосібного та колегіального органів управління вищого навчального закладу, особливостей застосування цивільного, адміністративного законодавства у відносинах між засновником та вищим навчальним закладом тощо.

Список використаних джерел

1. Автономія та врядування у вищій освіті : монографія / авт. кол. : О. П. Воробйова, Т. О. Горецька, Н. М. Дем'яненко та ін. – Київ : Ін-т вищ. освіти НАПН України, 2015. – 192 с.
2. Автономія університетів України: аналіз і план дій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.athena-tempus.eu/images/ATHENA_analysis_and_roadmap_for_UKRAINE_-_UKR.pdf
3. Андрейчук С. К. Державне управління реформуванням вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 "Теорія та історія державного управління" / Андрейчук С. К. – Львів, 2007. – 20 с.
4. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Губерська Н. Л. Система державного управління вищою освітою в Україні / Н. Л. Губерська // Право і суспільство. – 2014. – № 62. – С. 49–55.
6. Деякі питання організації роботи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 24 груд. 2010 р. № 1199/2010. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1199/2010>
7. Майборода С. В. Державне управління вищою освітою в Україні: структура, функції, тенденції розвитку (1917–1959) : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01 / Майборода С. В. – Київ, 2002. – 411 с.
8. Мета реформи міністерств – сформувати сучасні та спроможні міністерства як аналітично-владні центри, забезпечити лідерство міністерств у впровадженні реформ та підвищити ефективність Уряду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://career.gov.ua/site/view-article?id=4>. – Назва з екрана.
9. Методичні рекомендації щодо особливостей виборчої системи та порядку обрання керівника вищого навчального закладу : затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 5 груд. 2014 р. № 726 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/726-2014-%D0%BF>
10. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд "Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики" ; за заг. ред. Т. В. Фінікова, О. І. Шарова. – Київ : Таксон, 2014. – 144 с.
11. Положення про Міністерство освіти і науки України : затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовт. 2014 р. № 630 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF>
12. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
13. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

References

1. Avtonomiya ta vryaduvannya u vyshchii osviti (2015) [Autonomy and Governance in Higher Education], Ukraine, Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kiev, 192 p.
2. Avtonomiya universytetiv Ukrainy: analiz i plan diy [Autonomy of Ukrainian Universities: An Analysis and Action Plan], available at: http://www.athena-tempus.eu/images/ATHENA_analysis_and_roadmap_for_UKRAINE_-_UKR.pdf (Accessed 30 September 2017).
3. Andreychuk S. K. (2007), Derzhavne upravlinnya reformuvanniam vyshchoyi osvity v Ukraini v konteksti Bolons'koho protsesu [Public Administration of Higher Education Reform in Ukraine in the Context of the Bologna Process], Ukraine, Lviv, 20 p.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "Budget Code of Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 30 September 2017).
5. Hubers'ka N. L. Systema derzhavnoho upravlinnya vyshchoyu osvitoju v Ukraini [The system of public administration of higher education in Ukraine], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_6.2_11 (Accessed 30 September 2017)
6. President of Ukraine (2010), Decree of President of Ukraine "Some issues of organization of work of ministries and other central executive bodies", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1199/2010> (Accessed 30 September 2017)
7. Mayboroda S. V. (2002), Derzhavne upravlinnya vyshchoyu osvitoju v Ukraini: struktura, funktsiyi, tendentsiyi rozvytku (1917 – 1959) [State Higher Education Management in Ukraine: Structure, Functions, Development Trends (1917–1959)], Ukraine, Kiev, 411 p.
8. Meta reformy ministerstv – sformuvaty suchasni ta spromozhni ministerstva yak analitychno-vladni tenty, zabezpechyty liderstvo ministerstv u vprovadzeni reform ta pidvyshchyty efektyvnist' Uriadu, available at: <https://tsareer.gov.ua/site/view-artitsle?id=4> (Accessed 15 October 2017).
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Methodical recommendations on the peculiarities of the electoral system and the procedure for the election of the head of a higher educational institution", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/726-2014-%D0%BF> (Accessed 30 September 2017)
10. Monitorynh intehratsiyi ukraiyins'koyi systemy vyshchoyi osvity v Yevropeys'kyyi prostir vyshchoyi osvity ta naukovoho doslidzhennya (2014) [Monitoring the integration of the Ukrainian higher education system into the European space of higher education and research], Ukraine, Kiev, 144 p.
11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Regulation on the Ministry of Education and Science of Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF> (Accessed 30 September 2017)
12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "About education", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Accessed 10 October 2017)

14. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лип. 2007 р. № 950. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF>
15. Про центральні органи виконавчої влади [Електронний ресурс] : Закон України від 17 берез. 2011 р. № 3166-VI. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
16. Сікорська І. М. Удосконалення державного управління вищою освітою в контексті європейської інтеграції : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Сікорська І. М. – Донецьк, 2006. – 217 с.
17. Совсун І. Новий порядок денний для вищої освіти в Україні: перший етап змін // Вища освіта в Україні: порядок денний для реформ. KAS Policy Paper / за заг. ред. Є. Б. Ніколаєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/KAS-PP-28-Higher-Education-in-Ukraine.pdf>
18. Стратегія реформування державного управління України на 2016–2020 роки [Електронний ресурс] : схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 черв. 2016 р. № 474-р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/474-2016-p>
19. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
20. Шеломовська О. М. Моделі державного управління вищою освітою в країнах Європейського Союзу / О. М. Шеломовська // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – № 1. – С. 461–470. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2012_1_65
21. Altbach P. G. (2009), Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution / P. G. Altbach, L. Reisberg, L. E. Rumbley. World Conference on Higher Education, Paris, 5-8 July 2009, UNESCO, 2009. – Available at: http://www.cep.edu.rs/public/Altbach,_Reisberg,_Rumbley_Tracking_an_Academic_Revolution,_UNESCO_2009.pdf
22. Chou Meng-Hsuan, Jungblut Jens, Ravinet Pauline & Vukasovic Martina (2017), Higher education governance and policy: an introduction to multi-issue, multi-level and multi-actor dynamics, Policy and Society, 2017, vol. 36, no. 1, available at: www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14494035.2017.1287999
23. Deem R. (1998), "New Managerialism" and Higher Education: the management of performances and cultures in universities in the United Kingdom, International Studies in Sociology of Education, 1998, vol. 8, no. 1, available at: <http://letr.org.uk/references/storage/BIFRTJ2N/Deem%20-%201998%20-%20'New%20managerialism'and%20higher%20education%20The%20manag.pdf>
24. Higher Education Governance in Europe. Policies, structures, funding and academic staff Eurydice. The information network on education in Europe, Brussels, Eurydice, 2008, 148 p., available at: <http://>
13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "About higher education", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Accessed 30 September 2017)
14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Regulation of the Cabinet of Ministers of Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF> (Accessed 30 September 2017)
15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine "About central executive authorities", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3166-17> (Accessed 30 September 2017)
16. Sikorska I. M. (2006), Udoskonalennya derzhavnoho upravlinnya vyshchoyu osvitoyu v konteksti yevropeyskoyi intehratsiyi [Improving public administration in higher education in the context of European integration], Ukraine, Donetsk, 217 p.
17. Sovsun I. (2017), Novyj poriadok dennyj dlia vyshchoji osvity v Ukraini: pershyj etap zmin [The New Agenda for Higher Education in Ukraine: The First Stage of Change], Kyiv, Ukraine, available at: <https://www.skeptits.in.ua/wp-content/uploads/KAS-PP-28-Higher-Edutsation-in-Ukraine.pdf> (Accessed 30 September 2017)
18. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Strategy of reforming the state administration of Ukraine for 2016–2020 years", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/474-2016-r> (Accessed 30 September 2017)
19. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "The Civil Code of Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (Accessed 30 September 2017)
20. Shelomovs'ka O. M. (2012), Modeli derzhavnoho upravlinnya vyshchoyu osvitoyu v krayinakh Yevropeys'koho Soyuzu [Models of public administration in higher education in the countries of the European Union], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2012_1_65 (Accessed 30 September 2017)
21. Altbach P.G., Reisberg L., Rumbley L.E. (2009), Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. World Conference on Higher Education, Paris, 5–8 July 2009, UNESCO, 2009, available at: http://www.cep.edu.rs/public/Altbach,_Reisberg,_Rumbley_Tracking_an_Academic_Revolution,_UNESCO_2009.pdf (Accessed 30 September 2017)
22. Chou Meng-Hsuan, Jungblut Jens, Ravinet Pauline & Vukasovic Martina (2017), Higher education governance and policy: an introduction to multi-issue, multi-level and multi-actor dynamics, Policy and Society, 2017, vol. 36, no. 1, available at: www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14494035.2017.1287999 (Accessed 30 September 2017)
23. Deem R. (1998), "New Managerialism" and Higher Education: the management of performances and cultures in universities in the United Kingdom, International Studies in Sociology of Education, 1998, vol. 8, no. 1, available at: <http://letr.org.uk/references/storage/BIFRTJ2N/Deem%20-%201998%20-%20'New%20managerialism'and%20higher%20education%20The%20manag.pdf> (Accessed 30 September 2017)

- eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/091EN.pdf
25. Kwiek M. (2006), *The University and the State. A Study into Global Transformations*, Peter Lang GmbH Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main 2006, 420 p. – Available at: http://cpp.amu.edu.pl/kwiek/pdf/Kwiek_The_University_and_the_State_E_book.pdf
 26. Kwiek M. (2015), *The unfading power of collegiality? University governance in Poland in a European comparative and quantitative perspective*. *International Journal of Educational Development*, 2015, vol. 43, pp. 77-89.
 27. OECD (2003), *Changing Patterns of Governance in Higher Education*, *Education Policy Analysis*, 2003, pp. 59–78. – Available at: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/35747684.pdf>
 28. Oleksiyenko A. (2016), *Higher Education Reforms and Center-Periphery Dilemmas: Ukrainian Universities between Neo-Soviet and Neo-Liberal Contestations*. In Joseph Zajda and Val Rust (eds.). *Globalisation and Higher Education Reforms*. Dordrecht, Netherlands: Springer, 2016.
 29. Prawo o szkolnictwie wyższym : Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r., Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365. – Режим доступный : <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20051641365>
 30. Robertson Susan L. (2010), *The EU, "regulatory state regionalism" and new modes of higher education governance*, *Journal Globalisation, Societies and Education*, 2010, vol. 8, pp. 23-37.
 31. *The Road to Academic Excellence. The Making of World-Class Research Universities*, ed. Philip G. Altbach and Jamil Salmi, Washington D.C. World Bank, 2011, available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/688061468337210820/pdf/646680PUB0acad00Box361543B00PUBLIC0.pdf>
 32. *University Autonomy in Europe III. Country Profiles*, Brussels, European University Association, 2017, available at: <http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/university-autonomy-in-europe-iii-country-profiles>
 33. Veiga A., Magalhães A., Amaral A. (2015), *From Collegial Governance to Boardism: Reconfiguring Governance in Higher Education*. In: Huisman J., de Boer H., Dill D.D., Souto-Otero M. (eds) *The Palgrave International Handbook of Higher Education Policy and Governance*. Palgrave Macmillan, London, 2015, pp. 198-216.
 34. Woźnicki Jerzy. *Postulat selektywnego charakteru deregulacji w szkolnictwie wyższym // Nauka i Szkolnictwo Wyższe*. – 2017. – Nr 2(50). – Str. 91–105.
 24. *Higher Education Governance in Europe. Policies, structures, funding and academic staff* Eurydice. The information network on education in Europe, Brussels, Eurydice, 2008, 148 p., available at: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/091EN.pdf (Accessed 30 September 2017)
 25. Kwiek M. (2006), *The University and the State. A Study into Global Transformations*, Peter Lang GmbH Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main 2006, 420 p., available at: http://cpp.amu.edu.pl/kwiek/pdf/Kwiek_The_University_and_the_State_E_book.pdf (Accessed 30 September 2017)
 26. Kwiek M. (2015), *The unfading power of collegiality? University governance in Poland in a European comparative and quantitative perspective*. *International Journal of Educational Development*, 2015, vol. 43, pp. 77–89.
 27. OECD (2003), *Changing Patterns of Governance in Higher Education*, *Education Policy Analysis*, 2003, pp. 59–78, available at: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/35747684.pdf> (Accessed 30 September 2017)
 28. Oleksiyenko A. (2016), *Higher Education Reforms and Center-Periphery Dilemmas: Ukrainian Universities between Neo-Soviet and Neo-Liberal Contestations*. In Joseph Zajda and Val Rust (eds.). *Globalisation and Higher Education Reforms*. Dordrecht, Netherlands: Springer, 2016.
 29. Prawo o szkolnictwie wyższym : Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r., Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365, available at: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20051641365> (Accessed 30 September 2017)
 30. Robertson Susan L. (2010), *The EU, "regulatory state regionalism" and new modes of higher education governance*, *Journal Globalisation, Societies and Education*, 2010, vol. 8, pp. 23–37.
 31. *The Road to Academic Excellence. The Making of World-Class Research Universities*, ed. Philip G. Altbach and Jamil Salmi, Washington D.C. World Bank, 2011, available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/688061468337210820/pdf/646680PUB0acad00Box361543B00PUBLIC0.pdf> (Accessed 30 September 2017)
 32. *University Autonomy in Europe III. Country Profiles*, Brussels, European University Association, 2017, available at: <http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/university-autonomy-in-europe-iii-country-profiles> (Accessed 30 September 2017)
 33. Veiga A., Magalhães A., Amaral A. (2015), *From Collegial Governance to Boardism: Reconfiguring Governance in Higher Education*. In: Huisman J., de Boer H., Dill D.D., Souto-Otero M. (eds) *The Palgrave International Handbook of Higher Education Policy and Governance*. Palgrave Macmillan, London, 2015, pp. 198–216.
 34. Woźnicki Jerzy (2017), *Postulat selektywnego charakteru deregulacji w szkolnictwie wyższym [A postulate of selective character of deregulation in higher education] // Nauka i Szkolnictwo Wyższe*. – 2017. – Nr 2(50). – Str. 91–105 / Poznań, Centrum Studiów nad Polityką Publiczną UAM oraz Katedra UNESCO Badań Instytucjonalnych i Polityki Szkolnictwa Wyższego Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poland.